

KABANATA VI

Panahon Ng Mga Hapones

KALIGIRANG KASAYSAYAN

Ang Panitikang Fiipino sa wikang Ingles sa pagitan ng taong 1941-1945 ay nabalam sa kaniyang tuluy-tuloy na sanang pag-unlad nang muli tayong sakupin ng isa na namang dayuhan mapantil ang mga Hapones. Natigil ang panitikan sa Ingles. Maliban sa Tribune at Philippine Review, ang lahat halos ng pahayagan sa Ingles ay pinatigil ng mga Hapones.

Naging maganda naman ang bunga nito sa Panitikang Tagalog Patuloy na umunlad ito sapagkat ang mga dating sumusulat sa Ingles ay bumaling sa pagsulat sa Tagalog. Si Juan Laya na dating manunulat sa Ingles ay nabaling sa pagsulat sa Tagalog, dahil sa mahigpit na pagbabawal ng pamahalaang Hapon tungkol sa pagsusulat ng anumang akda sa Ingles.

Ang lingguhang Liwayway ay inilagay ng mga Hapones sa mahigpit na pamamatyag hanggang sa ipabahala ito sa isang Hapong nagngangalang Ishikawa.

Sa madaling salita, nabigyan ng puwang ang Panitikang Tagalog nang panahong ito. Marami ang mga nagsisulat ng dula, tula, maikling kuwento, at iba pa. Ang mga paksain ay pawang natutungkol sa buhay lalawigan.

ANG MGA TULA SA PANAHOONG ITO

Ang karaniwang paksa ng mga tula noong Panahon ng hapon ay tungkol sa bayan o sa pagkamakabayan, pag-ibig, kalikasan buhay lalawigan o nayon, pananampalataya, at sining.

Tatlong uri ng tula ang lumaganap sa panahong ito. Kinabibilangan ito ng:

a. Haiku – isang tulang may malayang taludturan na kinagiliwan ng mga Hapones. Ito’y ay binubuo ng labimpitong pantig na nahahati sa tatlong taludtod. Ang unang taludtod nito ay may limang pantig, ang ikalawa ay pitong pantig, at ang ikatlo ay limang pantig ang una. Maikli lamang ang haiku, ngunit nagtataglay ng masaklaw ng mga matatalinhagang kahulugan.

b. Tanaga – tulad ng haiku, ito’y maikli ngunit may sukat at tugma. Ang bawat taludtod nito ay may pitong pantig. Nagtataglay din ng mga matatalinhagang kahulugan.

k. Karaniwang anyo – ang mga katangian nito ay natalakay na sa panimulang pag-aaral ng aklat na ito.

Narito ang halimbawa ng haiku, tanaga, at karaniwang anyo ng tula:

HAIKU

ni **Gontalo K. Flores**

TUTUBI

Hila mo'y tabak-
Ang bulaklak nanginig
Sa paglapit mo.

TANAGA

ni **Idefonso Santos**

PALAY

Palay siyang matino
Nang humangi'y yumuko
Nguni't muling tumayo
Nagkabunga ng ginto.

KARANIWANG TULA

PAG-IBIG

ni **Teodoro Gener**

Umibig ako at ang iniibig
Ay hindi dilag na kaakit-akit
Pagkat kung talagang ganda lang ang nais
Hindi ba nariyan ang nunungong langit?
Lumiliyag ako at ang iniibig
Ay hindi ang yamang pagkarilag-rilag
Pagkat kung totoong perlas lang ang hangad
Di ba't masisisid ang pusod ng dagat?

Umiibig ako't sumisintang tunay
Di sa ganda't hindi sag into ni yaman
Ako'y umiibig sapagkat may buhay
Na di nagtitikim ng kaligayahan.

Ang kaligayahan ay wala sa langit
Wala rin sa dagat ng hiwagang tubig
Ang kaligayaha'y nasa iyong dibdib
Na inaawitan ng aking pag-ibig.

ANG MGA DULA SA PANAHO NG ITO

Nagkaroon ng puwang ang dulang tagalog nang Panahon ng Hapon dahil napinid ng mga sinehang nagpapalabas ng mga pelikulang Amerikano. Ang mga malalaking sinehan ay ginawa na lamang tanghalan ng mga dula. Karamihan sa mga dulang pinanalabas ay salin sa Tagalog mula Ingles. Ang mga nagsipagsalin ay sina Francisco Rodrigo, Alberto Cacnio, at Narciso Pimentel. Sila rin ay nagtatag ng isang samahan ng mga mandudulang Pilipino na pinangalanan nilang “Dramatic Philippines”. Ilan sa mga nagsisulat ng dula ay ang mga sumusunod:

1. Jose Ma. Hernandez – sumulat ng “Panday Pira”
2. Francisco Soc. Rodrigo – sumulat ng “Sa Pula sa Puti”
3. Clodualdo del Mundo – sumulat ng “Bulaga”
4. Julian Cruz Balmaceda – sumulat ng “Sino ba Kayo” “Dahil sa Anak” “Higanti ng Patay”
- 5.

MGA MAIKLING KUWENTO SA PANAHO NG ITO

Naging maunlad ang larangan na maikling kuwento noong Panahon ng Hapon.

Maraming nagsisulat ng maikling kuwento. Kabilang dito sina Brigido Batungbakal, Macario Pineda, Serafin Guinigundo, Liwayway Arceo, Narciso Ramos, NVM Gonzales, Alicia Lopez Lim, Ligaya Perez, Gloria Guzman at iba pa.

Ang pinakamahusay na akda ng taong 1945 ay pinili ng lupon ng mga inampalan na binubuo nina Francisco Icasiano, Jose Esperanza Cruz, Antonio Rosales, Clodualdo del Mundo, at Teodor Santos. At ang 25 maikling kuwentong pinili ay pinasuri naman kina Lope K. Santos, Julian Cruz Balmaceda, at Inigo Ed. Regalado. Ang kinawakasan ng pagsusuri ay nagsasabing ang mga sumusunod ang nagkamit ng unang tatlong gantimpala:

Unang Gantimpala:
Lupang Tinubuan – ni Narciso Reyes

Pangalawang Gantimpala:
Uhaw Ang Tigang na Lupa – ni Liwayway Arceo

Pangatlong Gantimpala
Lunsod Nayon at Dagat-dagatan – ni NVM Gonzales

Narito ang buod ng bawat isa:

LUPANG TINUBUAN **ni Narciso Reyes**

Ang kuwento ay nagsimula sa istasyon ng tren. Sa paglalarawan ng kapaligiran ay makikita at maririnig ang iba't ibang ingay ng kapaligiran tulad ng pagsigaw ng mga batang nagtitinda ng diyaryo, pagbibilin ng mga magsisiuwi sa probinsya, at pangungumusta sa mga kaanak sa lalawigan.

Si Dandin ay uuwi sa probinsya kasama ang kaniyang Tiya Juana at Tiyo Gorio.

Sila ay tutungo sa lalawigan upang makipaglibing sa kanyang Tata Inong na pamangkin ng kanyang Lola Asyang at pinsan ng ama niya. Itinanong ni Danding sa kanyang Tiya Juana kung anu ang itsura ng Malawig na siyang baying sinilangan at pinaglakhan ng kaniyang ama.

Ang Malawig ay tulad din ng ibang Nayon sa Luzon na may makikitid, paliku-liko, at maalikabok na daan. May mga puno ng Akasya, manga, niyog, at kawayan. Ang bahay roon ay yari sa pawid. Walang maganda roon kundi langit, sabi ng kutsero ng karitelang sinakyan nila.

Pagdating nila roon ay kay-rami pala nilang kamag-anak at halos napudpod ang kaniyang sarat na ilong sa kakahalik ng kamay. Halaos pala naroroong mga bata't matatanda ay kamag-anak niya at halos di-matapus-tapos ang pagpapakilala sa kaniya.

Pagdating doon sa itaas ng bahay ay lumapit siya sa kabaong at namalas niya ang pagkakahawig nito sa kaniyang ama.

Pagkapananghali ay nagtungo siya sa bukid at nakita niya si Lola Tasyo. Sinabi ng kaniyang Lola Tasyo na ang ugali niya ay tulad ng kaniyang amang di-mahilig sa maraming tao. Isinalaysay niya ang kabataan ng kaniyang ama. Ang pagsasaranggola sa bukid, ang pagkahulog sa kalabaw, ang pagtatago sa Kastila, ang pagsulat ng tula, ang dalaga sa bunton ng palay, na siyang naging sanhi ng pagkaluwas niya sa Maynila.

Unti-unting pinutol niya ang pakikipag-usap sa matanda upang magbalik sa bahay.

Kinabukasan ay inilibing ang patay sa isang libingan na nasa gilid ng simbahan, bagay na nagpapagunita kay Danding sa sumpa ng Diyos kay Adan at sa mga anak nito. Nagunita niya na sa bakuran ding ito nahihimlay ang alabok ng kaniyang mga ninuno, at mga labi ng katipunan, kaya sinikap niyang huwag masaling ang maliliit na halamang naroroon.

Bago tuluyang inihulog ang bankay ay binuksang muli ang takip upang masulyapan ang mga naulila at nabasag na muli ang katahimikan ng mga impit na hikbi ng mga ulila. Naluha rin si Danding.

Nagpaunang umuwi si Danding at nagtuloy sa bukid at muling ginunita ang kabataan ng kaniyang ama. Marahan siyang natawa.

Sa sandaling iyon ay lihim na nadama ni Danding ang pag-ibig sa lupang tinubuan. Doon siya naunawaan kung bakit ang pagpapatapon sa ibang bansa ay napakabigat na parusa, at kung bakit ang nawawalay na anak ay sumasalunga sa bagyo makauwi lamang sa Inang Bayan. Kung bakit walang atubiling naghain ng dugo sina Rizal at Bonifacio.

UHAW ANG TIGANG NA LUPA (1943) Liwayway Arceo

Ang kuwento ay tungkol sa uhaw na pagmamahal ng anak sa kaniyang magulang at uhaw na pagmamahal din ng ina sa kanyang asawa na inihahambing sa pagkauhaw ng tigang na lupa sa tubig, sa hamog.

Naging kapansin-pansin ang ilang gabi nang hindi pagkatulog ng ina. Malalim ang kanyang paghinga at palaging malungkot kung tumitig at kung minsan ay may impit na paghikbi.

Ilang araw naring hindi niya nadadalaw ang aklatan at ilang araw ang hindi niya nasasalamang ang isang larawang mahal sa kanya. May bilugang mukha, malapad na noo, at singkit na mga mata. Ang kaniyang noo at mata ay kuha sa ama niya samantalang ang ilong niya na parang tuka ng loro at manipis na labi ay kaniyang ina.

Hindi palakibo ang kaniyang ina. Matipid siyang mangusap. Bihira siyang magalit at maikli ang kaniyang pananalita, Pag sinabi niyang, “lumigpit ka!” ay di ka niya ibig Makita. Ang ngiti niya ay parang patak ng ulan kung tagaraw. Ang batang puso ng anak ay tigang na lupang uhaw na uhaw.

Ni minsan di-niya nakita na nakagalit ang kaniyang ama’t ina. Marahil ay sapagkat kapwa sila laging nagbibigayan sa isa’t isa.

Kung minsan ay hinahanap niya niya ang pagkukuwento ng isang ama at pagmamasid ng isang ina at may mga batang masasayang nakikinig.

Sa halip ay lagi niyang minamalas ang ama na nagsasalita sa kaniyang pagmamakinilya, sa kaniyang pagbabasa. Minamasdan niya ang pagkamot ng noo nito, ang pagbuga ng sigarilyo at kung paano mag-isip at magpatuloy sa pagsulat.

Ang kaniyang ina ay isang magandang tanawin kung nanunulat at nagbuburda at para siyang kapana-panabik na kuwento ngunit ito ay napapawi.

Nababagot ang anak sa kaniyang pag-iisa, nananabik siya sa isang sanggol na kapatid, o isang mapaghihingahan ng sama ng loob.

Kung hindi man nagkakagalit ang kaniyang ama't ina ay hinahanap rin niya ang magiliw na paglalambingan o pagbibiruan.

Kung nagpapaalam ang ama ay isang sulyap na, "alis na ako" at isang panakaw na sulyap.

Mabibilang sa daliri ang pamamasyal ng mag-anak. Malimit ay ang ina ang kasama hindi rin namamasyal ang mag-asawa.

Inuumaga ng pag-uwi kung minsan ang ama niya. Ngunit di-kakapansinan ng ibang kilos ng ina. Wala kang maririnig na pagsisisi sa ina.

Ilang taon na ngayon ang nakaraan nang minsan may ibinalik na maliit na aklat ang tagapaglabá; nakuha niya sa lukbutan ng ama at ibinigay sa ina yaon ang talaarawan.

Kinabukasan may bakas na luha sa mata ng ina at lalong di naging palakibo at malungkot. Anu ang nasa talaarawan?

Isang gabi nalasing na naman ang ama, kakaiba ang kalasingan ngayon at hinilamusan ng ina hindi kumikibo ngunit nasa mata ang pagtutol. Idinaing ng ama ang dibdib at ulo at sinabi ng ina na marahil ay sipunin ka.

Isang panyong basa ng malamig na tubig ang itinali ng anak sa ulo ng ama at binuhusan ng mainit na tubig na pinaglagaan ng dahon ng alagaw at nakangiting sinabi ng ama na: Manggagamot pala ang aking dalaga!

Ngumiti ang dalaga at naisip niyang sana'y siya sa kaniyang ina sa mga sandaling yaon.

Naratay ang ama nang ilang araw. Hindi humiwalay ang ina. Ayaw ipagtapat ng anak ang tunay na karamdaman nito.

Ipinaayos ng ama sa anak ang kanyang hapag. Idinikit ang kuwentong kalalathala pa lamang. May nakita siyang pelus na rosas at isang salansan ng nakasalansan na mga liham. Nakatitik ang pangalan ng ama at tanggapan ng mga sobre.

Ang larawan sa kahitang pelus ay hindi yaong hawas na mukha at ilong na parang sa loro at nakasulat ang: *Sapagkat ako'y hindi nakalimot*. Walang lagda ang larawan at bigla ang dalaga ay napoot at naghihinakit sa ama.

Sa isang liham ay nakasaad ang sumusunod: Na sila ay pinaglapit ng tadhana sa isang pagkakataong mayroon nang sagwil o hadlang sa kanilang kaligayahan. Wala na sila sa gulang ng kapusukan upang dayain ang kanilang mga damdamin ngunit mayroon nang nakapagitan sa kanila kaya sa pangarap na lamang nila ito bubuhayin at sana'y huwag na silang magising sa katotohanan...

Nakita siya ng babae sa panaginip; sinusumbatan siya ngunit di niya balak magwasak ng tahanan sapagka't ang sinumang bahagi ng kaniyang buhay ay mahal rin niya at di dapat paluhain.

Ang pag-ibig nila ay isang dula na sila ang pangunahing tauhan: sila ang nagsimula at sila ang magwawakas. Humihiling lamang siyang tulungang pawin ang kalungkutang halos papatay sa kanya.

Nadama na lamang ng anak ang kamay na ina sa balikat di niya namalayang pumasok ito sa aklatan. Nakita niya ang larawan sa kahitang pelus na rosas. Natunghayan din niya ang liham. Dumating at umalis ang ina na walang nasambit ni isang kataga. Tanging ang bigat ng kaniyang kamay sa balikat ng anak ang nadama. Lalong nanahimik ang ina at iniwasang magsalubong ang titig ng anak ngunit nakabadha ang labis na kalungkutan.

Hiningi ng ama ang mga panulat sa aklat-talaan ngunit nang sinabi ng anak na makasasama sa kanya ay sinabing, Ngayon ang aking anak ay susulat ng ukol sa akin. Ibig niyang tumutol ngunit di niya iyon nabigkas.

Nasa kalamigan ng lupa ang kaluwalhatian ko! ang ama.

Huwag kang padala sa simbuyo ng iyong kalooban, *ang unang tibok ng puso ay hindi pag-ibig sa tuwina* – Halos kasinggulang siya ng anak nang pakasalan niya ang ina ng dalaga. Labing walong taong gulang at ayon sa kanya kung minsan ay ikaw narin ang nagbibigay ng kalungkutan o pahirap sa iyong sarili at dalahin habang buhay.

Malimit ng mawala ang diwa ni ama samantalang ang ina ay patuloy sa di pagkibo, di pagkain, di pag-idlip, patuloy sa pagluha kung walang makakita.

Dumantay ang kamay ng ina sa noo ng ama at pinatakas ang tinitimpong sama ng loob sa pagdadaop ng ngipin at labi nito.

Nagsalita ang ama... Magaling na ako, *Mahal ko, maaari na tayong tumungo... ang moog na kinabibilangan ko'y aking wawasakin...sa ano mang paraan.*

Naluha ang ina at pumatak sa bisig ng ama. Iminulat ng ama ang mabigat na talukap ng mga mata at nagkatitigan sila ng ina.

Hawak ng ina ang kamay ng ama nang muli itong magsalita... *Sabihin mo mahal, mahal ko, na maaangkin ko na ang kaligayahan ko...*

Kinagat ng ina ng mariin ang mga labi at sinabing! Maaangkin mo na, Mahal Ko!

Hinagkan ng ina ang ama at sabay ng paglisan ng isang kaluluwa at wala nang luhang dumaloy sa mga iyon.

Tiyak niyang liligaya na ang kaluluwa nito.

ANG PANITIKANG FILIPINO SA WIKANG INGLES NG PANAHO NG ITO

Kung бага sa langit, naging makulimlim ang Panitikang Filipino sa wikang Ingles noong panahon ng Hapon dahil sa mga mahigpit na pagbabawal ng mga Hapones ng pagsulat at pagtatanggap ng akda sa Ingles. Ilan lamang ang naglakas ng loob nito at kabilang sa mga nagsisipagsulat ay sina Salvador Lopez, Francisco Icasiano, Federico Mangahas, Manuel Aguilla, Carlos P. Romulo, at Carlos Bulasan.